

Li Andersson vas ym.

Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Vasemmistoliitto ehdottaa sairausvakuutuslakiin muutosta, jolla nykyinen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa korvattaisiin uudella vanhempainvapaamallilla, jossa vanhempainvapaa pidennettäisiin 18 kuukauteen ja jossa tämä vapaa jaettaisiin kolmeen noin kuuden kuukauden pituiseen jaksoon, joista yhden käyttäisi äiti, yhden vanhemmat jakaisivat keskenään ja yhden käyttäisi isä. Osittaista vanhempainrahaa koskevat säännöt vastaisivat nykyistä lainsäädäntöä. Vapajaksoja voisi käyttää lapsen kolmivuotispäivään saakka.

Lisäksi aloitteessa ehdotetaan, että vapaan ajalta maksettaisiin päivärahaa 70 prosenttia aiemmista ansiotuloista keski- tai keski- ja alipalkan tasolle saakka eli ansiosidonnaisen päivärahan korvaustasoa nostetaan 0,7 prosenttia nykyisestä (2. ja 3. tuloportaan päivitys).

Aloitteessa ehdotetaan niin ikään, että sairausvakuutuksen sairaus- ja vanhempainrahan vähimmäistason kuukausimäärään tehdään 20 euron korotus, joka jäi tekemättä, kun vastaava korotus tehtiin vuonna 2013 työttömyysturvan peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen. Ehdotettu korotus nykyiseen vähimmäispäivärahaan nähden olisi 3,4 prosenttia. Aloitteen mukainen vähimmäispäivärahan uusi taso olisi 24,53 euroa/päivä 6 kuudelta päivältä viikossa ja 25 päivältä kuukaudessa.

Aloitteessa ehdotetaan, että samaa sukupuolta oleville vanhemmille uusi vanhempainvapaa jaettaisiin samalla tavalla kuin kahden eri sukupuolen avioparille.

Aloitteen mukaan yksinhuoltaja voisi pitää koko 18 kuukauden vapaan.

Aloitteen mukaan erityisäitiysraha äidille korvattaisiin uudella erityisvanhempainrahalla, jota maksettaisiin nykyisen erityisäitiysrahan ehdoilla aloitteen mukaisen äidin vanhempainvapaan ajalta.

Lisäksi aloitteessa ehdotetaan, että adoptiolapsen hoidon johdosta adoptiovanhemmalle tai hänen aviopuolisolleen maksettaisiin vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa ajalta, jonka lapsen hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää. Tällöin vanhempainrahaa maksettaisiin kuitenkin aina vähintään 200 arkipäivää.

Lakialoite LA 104/2016 vp

PERUSTELUT

Nykytila

Nykyiset perhevapaat muodostuvat 105 arkipäivän pituisesta äitiysvapaasta, 54 arkipäivän pituisesta isyysvapaasta. Näiden lisäksi vanhemmat sopivat 158 arkipäivän eli vähän yli kuuden kuukauden pituisen vanhempainvapaan jakamisesta keskenään. Kahden vanhemman perheillä on käytössään enimmillään 317 (105 päivän äitiyspäiväraajakso + 54 päivän isyysvapajakso + 158 vanhempainvapaapäivää) ja yhden vanhemman perheillä 263 arkipäivää äitiys- ja vanhempainvapaata.

Äitiysrahaa maksetaan 105 arkipäivältä. Sen jälkeen maksetaan sairausvakuutuslain mukaan vanhempainrahaa 158 arkipäivältä lapsen äidille tai isälle. Isällä on oikeus 54 arkipäivän isyysvapaaseen. Oikeus koskee niitä perheitä, joissa erityisäitiysraha, äitiysraha tai adoptioperheissä vanhempainraha on alkanut 1.1.2013 jälkeen.

Jos äitiysraha tai vanhempainraha on alkanut ennen 1.1.2013, isän vapaat määräytyvät edellisen lain mukaan. Tällöin isällä on oikeus saada isyysrahaa yhteensä 18 päivältä äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Vanhempainrahakauden jälkeen isällä on lisäksi oikeus isyysrahaan ja yhdenjaksoiseen vapaaseen enintään 12 arkipäivältä, jos hän käyttää vanhempien kesken jaettavasta vanhempainvapaasta vähintään 12 viimeistä arkipäivää tai 12 vanhempainvapaapäivää siirrettyinä.

Isä ja äiti voivat pitää vanhempainvapaata osittaisena olemalla samanaikaisesti osittaisella vanhempainvapaalla ja osa-aikatyössä kuitenkin niin, että lasta hoitaa kotona vain toinen vanhemmista. Sopimus osa-aikatyöstä tulee tehdä molempien vanhempien ja heidän työnantajiensä välillä.

Nykyistä vanhempainvapaamallia on kehitetty tipoittain eri vuosikymmeninä. Tuloksena on vanhanaikainen tilkkutäkkimäinen järjestelmä, joka ei vastaa sille asetettuja tavoitteita lasten hyvinvoinnin ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä.

Nykyinen vanhempainvapaa on liian lyhyt. Se päättyy lapsen ollessa vajaan vuoden ikäinen. Sen jälkeen lapsen kotihoitoa on jatkettava kotihoidon tuella tai lapsi on vietävä päivähoitoon.

Isät käyttävät nyt alle kymmenen prosenttia vanhempainrahapäivistä. Syyt löytyvät suhtautumisesta sukupuolten väliseen työnjakoon sekä työelämän toimintakäytännöistä ja asenteista. Tutkimus osoittaa isien käyttävän pääosin niitä vapaita, jotka on nimetty isille.

Naiset käyttävät valtaosan sekä vanhempainvapaasta että hoitovapaasta. Tämä vaikuttaa naisten työnsaantimahdollisuuksiin, urakehitykseen, palkkakehitykseen ja tuleviin eläkkeisiin.

Lakialoite LA 104/2016 vp

Lakialoitteen perustelut

1 Ehdotus uudeksi vanhempainvapaamalliksi

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa nykyisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaajärjestelmän uudistamista. Ehdotamme nykyisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan korvaamista uudella vanhempainvapaalla, joka olisi yhteensä 18 kuukauden pituinen (432 korvattavaa arkipäivää eli 71 kalenteriviikkoa).

Ehdottamamme uusi vanhempainvapaa koostuisi kolmesta noin 6 kuukauden jaksosta, joista yksi jakso kuuluisi äidille, yksi jakso olisi jaettavissa vanhempien sopimalla tavalla ja yksi jakso kuuluisi isälle.

Vanhempainvapaa tulisi pitää vähintään 2 kuukauden pituisina kausina siihen mennessä, kun lapsi täyttää kolme vuotta. Mahdollisuus jaksottaa vanhempainvapaan pitämistä vähintään 2 kuukauden kausiin lapsen kolmivuotispäivään asti takaa sen, että äiti tai isä voi halutessaan jäädä hoitovapaalle omien vanhempainvapaajaksojensa jälkeen, kun toinen vanhemmista on palannut töihin. Isä voi käyttää oman vanhempainvapaajaksonsa myös äidin palattua töihin. Näin lapsen kotihoitoa voidaan joustavasti jatkaa senkin jälkeen, kun lapsi on täyttänyt puolitoista vuotta. Haluamme tällä tavoin lisätä vanhempien ja lasten yhteistä aikaa perheissä.

Uudistus takaisi äideille vähintään nykyisin voimassa olevan äitiys- ja vanhempainvapaan pituisen vapaajakson ($6 + 3 = 9$ kk eli 237 arkipäivää), jos vanhemmat päättävät puolittaa jaettavissa olevan vapaakauden. Vanhempien niin halutessa äidin vapaa voisi olla myös selvästi nykyistä pidempi ($6 + 6 = 12$ kk eli 316 arkipäivää), jos äiti käyttää jaettavissa olevan kauden kokonaan.

Ehdottamassamme mallissa nykyistä 54 päivän isyysvapaata vastaavasti isä voi käyttää vapaata haluamanaan ajankohtana, myös äidin ollessa äitiys- tai vanhempainvapaalla. Muilta osin pääsääntö olisi se, että äidin ja isän vanhempainvapaat tulisi sopia pidettäväksi eri aikoina. Molempien vanhempainvapaat tulisi käyttää viimeistään siihen mennessä, kun lapsi täyttää kolme (3) vuotta.

Julkisten ja yksityisten päivähoitopaikkojen tarve sekä hoitovapaan ja kotihoidon tuen käyttö vähenisi, kun pieniä lapsia voitaisiin hoitaa kotona puolitoistavuotiaaksi vanhempainvapaalla. Vanhempainvapaan pidentäminen ehdottamallamme tavalla helpottaisi merkittävästi kuntien päivähoidon kysyntäpainetta alle kolmivuotiaiden hoidossa. Arvioimme, että ehdottamamme uudistus lopullisessa laajuudessaan säästää tätä kautta julkisia menoja noin 200 miljoonaa euroa.

Haluamme, että myös yksinhuoltajilla, opiskelijoilla ja yrittäjillä on mahdollisuus vanhempainvapaaseen samoin kuin lapsistaan erillään asuvilla etävanhemmilla. Yksinhuoltajalla olisi oikeus samanpituisen vanhempainvapaaseen kuin kahden vanhemman perheellä. Vanhemmuuteen liitettävät oikeudet ja etuudet tulee lisäksi ulottaa yhdenvertaisesti koskemaan myös samaa sukupuolta olevien pariskuntien perheitä.

Aloitteen perusteluiksi voidaan todeta, että jos lasta voisi hoitaa ansiosidonnaisella päivärahalta 1,5-vuotiaaksi ja vastaavasti kotihoidon tuen käyttö vähenisi, tämä kohentaisi pikkulapsiperhei-

Lakialoite LA 104/2016 vp

den toimeentuloa. Lapsiperheiden köyhyysaste kääntyi nousuun vuonna 2012 laskettuaan sitä ennen muutaman vuoden ajan v. 2007 huippuluvuista. Köyhyysaste on noussut jyrkimmin kahden huoltajan pikkulapsiperheissä (yh-perheissä on toki edelleen korkein, mutta ei kasvanut). Tämä käy ilmi viimeisteltävänä olevaan THL:n lapsiköyhyysraporttiin kirjoitetusta artikkelista, jossa mm. analysoidaan Tilastokeskuksen tulonjakotilaston tietoja.

2 Aloitteen mukaisten reformien kustannukset

2.1 Uuteen 6+6+6-vanhempainrahamalliin siirtymisestä johtuvat lisäpäivien kustannukset

Eduskunnan tietopalvelulta pyydytyssä laskelmassa todetaan, että kustannuslaskennan perustana on arvioida ehdotetun järjestelmän kustannuksia suhteessa nykyjärjestelmään lisäpäivien osalta. Järjestelmän kustannuksia ei voi helposti simuloida SISU-mikrosimulointimallilla, sillä mallissa ei ole jaksotietoja eri vuosilta eikä yhden vuoden aineiston perusteella voi arvioida vanhempainpäivärahan käyttöä, joka jaksottuu usealle vuodelle.

Tästä syystä kustannukset on arvioitu keskimääräisen palkan, päivärahan ja veroasteen avulla. Järjestelmän bruttokustannus riippuu maksetuista päivärahojen määrästä verojen jälkeen. 6+6+6-järjestelmä pidentää lapsen kotihoitoa suhteessa nykyjärjestelmään kuitenkin niin paljon, että on hyvä huomioida myös niitä kustannuksia, joita kotihoito samalta ajalta syrjäyttäisi, eli päivähoitokustannuksia sekä kotihoidon tukea. On syytä huomata, että laskelma on hyvin yleisellä tasolla ja todellisuudessa siirtymät eri tilanteista toiseen vaihtelevat huomattavasti tuloluokittain ja ryhmittäin.

Tällä tavalla laskettuna 6+6+6-järjestelmän kustannus suhteessa nykyjärjestelmään on 154—252 miljoonaa riippuen siitä, mitä oletetaan isien osallistumisesta vanhempainpäivärahojen käyttöön (50—100 %). Kustannuksissa on huomioitu verojen jälkeiset vanhempainpäivärahat sekä syntyneet säästöt kotihoidontuen ja päivähoidon käytössä.

Eduskunnan tietopalvelun laskelmassa aloitteen mukainen reformi päivärahajaksojen pidentämisestä nettokustannuksilla mitattuna on seuraava:

Jos kaikki isät hyödyntäisivät järjestelmää, maksaisi se ilman säästövaikutuksia 450 miljoonaa euroa (113 + 337). Jos näistä bruttokustannuksista vähennettäisiin säästöt kotihoidontuessa ja päivähoidossa, maksaisi se 252 miljoonaa euroa (450 - 55 - 143).

Jos 70 prosenttia isistä hyödyntäisi järjestelmää, maksaisi se ilman säästövaikutuksia 349 miljoonaa euroa (113 + 236). Jos näistä bruttokustannuksista vähennettäisiin säästöt kotihoidontuessa ja päivähoidossa, maksaisi se 194 miljoonaa euroa (349 - 55 - 100).

Jos 50 prosenttia isistä hyödyntäisi vanhempainpäivärahan 6+6+6-järjestelmää, maksaisi se 154 miljoonaa euroa suhteessa nykyjärjestelmään (113 + 168 - 55 - 72), kun laskelmassa huomioidaan myös säästöt kotihoidontuen käytössä ja päivähoitopaikoissa.

Lakialoite LA 104/2016 vp

Laskelmassa käytetyt oletukset:

- Vuodessa syntyneiden lasten lukumäärä 55 400 (Lähde)¹
- Vanhempainpäivien lukumäärä

	Nykyjärjestelmä pv	Nykyjärjestelmä kk	Erotus Nykyjärjestelmä/ehdotus		6+6+6 pv	6+6+6 kk
Äitiyspäiväraha	105	4,2			150	6
Vanhempainvapaa	158	6,3	37	Äitien lisäpäivät	150	6
Isyysvapaa	54	2,2	96	Isien lisäpäivät	150	6
Yhteensä	317	12,7			450	18
Kotihoidontarve 2-vuotiaaksi		11,3				6

- Äidin mediaanipalkka 2 500 euroa (vuoden 2014 mukaan, TK, yksityisen sektorin palkat), veroaste 24,55 (Lähde SISU-malli vuoden 2016 parametrit)
- Isän mediaanipalkka 3 000 euroa, veroaste 28,22 (Lähde SISU)
- Mediaanipalkkoihin sovellettua veroastetta on käytetty myös päivärahan veroasteena
- Keskipalkkoja vastaavat päiväkorvaukset = 70 % x (vuositulo/300) (korotettuja korvauksia ei ole huomioitu): äidin päiväkorvaus 73 euroa ja isän 88 euroa
- Äidit käyttävät kaikki yhdessä jaettavat vanhempainvapaapäivät (158/150)
- Kotihoidon tuki, keskimäärin 419 euroa/kk, veroaste 0,101 (Ks. Kotihoidontukimuistio)
- Päivähoidon yksikkökustannus julkiselle taloudelle / lapsi / vuosi alle 3-vuotiailla 13 200 / vuosi = 1 100 e /kk (Lähde: VM Strategia²) — kustannuksesta vähennetty maksut, muutettu laskennallisesti kuukaudeksi

Oletus isien osallistumisasteesta on hyvin karkea. Osallistumisaste riippuu toisaalta siitä, kuinka monet isät nauttivat vanhempainrahaa, ja toisaalta siitä, kuinka pitkän vanhempainrahakauden he pitävät. Nykyjärjestelmässä n. 70 prosenttia isistä hyödyntää vanhempainrahajärjestelmää, mutta uutta järjestelmää tulnaisiin luultavasti käyttämään vain osittain ja lyhyempinä jaksoina. Toisaalta järjestelmä houkuttelisi lisää isiä hyödyntämään vanhempainvapaita.

Eri laskelmissa huomioitut tekijät

6+6+6-mallin bruttokustannukset vuoden 2009 tiedoilla STM:n työryhmämuistion mukaan suhteessa vuoden 2009 järjestelmään olivat 323 miljoonaa euroa, jos 50 % isistä käyttäisi pidennyk-

¹ Syntyneiden lasten määrä on vähentynyt vuodesta 2009, jolloin syntyi n. 60 000 lasta
² <http://vm.fi/documents/10623/307573/Talouspolitiikan+Strategia+2013.pdf/11e37ce9-fbac-4215-9452-6cb2538ae4ef>

Lakialoite LA 104/2016 vp

set, 478 miljoonaa (73 % isistä käyttäisi pidennykset) ja 663 miljoonaa, jos kaikki isät käyttäisivät pidennykset. Laskelmissa ei otettu huomioon mahdollisia säästöjä kotihoidon tuesta ja lasten päivähoidon menoista ja veroista. Laskelmissa oletettiin äitien käyttävän 97 prosenttia yhdessä jaettavista päivistä. Tässä esitetyt laskelmat eivät siis ole täysin vertailukelpoisia.

Tiivistelmä 6+6+6-mallista löytyy myös THL:n muistiosta. Muistiossa vanhempainpäivärahan korvaustasoa ehdotetaan nostettavaksi 70—75 prosentista 80 prosenttiin ansiotuloista, ja yhdessä pidennyksien kanssa järjestelmän bruttokustannukset olisivat muistion mukaan noin 1,5-ker-
taiset suhteessa nykyjärjestelmään.

2.2 Tulorajojen muutokset

Aloitteen mukaisessa ehdotuksessa korvauksen tasoa ehdotetaan parannettavaksi siten, että korvausaste on nykyinen 70 %, mutta toista tuloporrasta on korotettu keskivuosiansiotasolle (korotus 2. tuloportaan osalta +3 420 euroa ja 3. tuloportaan osalta +2 958 euroa)

Aloitteen mukaisten, uuden vanhempainpäivärahan laskennassa käytettävien tulorajojen korottaminen:

	2016 nykyiset	2017* nykyiset	Aloitteen reformi
1.tuloraja (pienin maksettu tuki)	1 409	1 427	1 427
2. tuloraja	36 686	37 140	40 560
3. tuloraja	56.443	57 142	60 100

* Jos palkkakertoimen ennuste toteutuu

Eduskunnan tietopalvelun tekemän laskelman mukaan SISU-mikrosimulointimallilla laskettuna vuoden 2017 tasolla reformi kasvattaa vuositasolla vanhempainpäivärahamenoja yhteensä 8 miljoonalla eurolla, joka vastaa menojen 0,7 prosentin kasvua.

Nettona (verot huomioiden) reformin kokonaiskustannus julkiselle taloudelle on noin 6 miljoonaa euroa. Reformi on tehty siten, että se ei vaikuta korotettuun äitiyspäivärahaan (ensimmäiset 56 päivää) eikä sairauspäivärahojen tasoon (vanhempainpäivärahat määritellään sairausvakuutuslaissa, ja niillä on osittain päällekkäiset tulorajat sairauspäivärahojen kanssa; tässä kuitenkin muutettu vain vanhempainpäivärahatasoja).

Suhteuttamalla vastaava 0,7 prosentin korotus myös 6+6+6-järjestelmän lisäpäiviin ja olettamalla isien 70 %:n osallistumisaste on reformin lisävaikutus ennen veroja n. 3,2 miljoonaa euroa ja verojen jälkeen n. 2,4 miljoonaa euroa.

Lakialoite LA 104/2016 vp

2.3 Aloitteen mukainen vähimmäissairauspäivärahan korottaminen 20 eurolla

Vuoden 2017 talousarvioesityksen mukaan sairaus- ja vanhempainpäivärahojen vähimmäistaso on 23,73 euroa päivässä ja 593,25 euroa kuukaudessa. Etuuksia leikataan 0,85 prosentilla tämän vuoden tasosta. Aloitteen mukainen 20 euron tasokorotus nostaa kuukausikorvauksen 613,25 euroon eli 3,4 prosentilla (Eduskunnan tietopalvelulla teetetty laskelma).

Valtio rahoittaa työtulovakuutuksen menoista mm. kokonaan vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä vähimmäismääräiset kuntoutusrahat. Vuoden 2017 talousarvioesityksessä (momentti 33.30.60) vähimmäispäivärahojen menoennuste on 148 miljoonaa euroa. Jos vähimmäispäivärahaa korotettaisiin 3,4 prosentilla, lisäisi se näitä menoja 5 miljoonalla eurolla bruttomääräisesti. Verojen jälkeen vaikutus oli 3,8 miljoonaa euroa. 6+6+6-järjestelmän lisävaikutus tähän reformiin jää vaatimattomaksi. Vähimmäismääräisten vanhempainpäivärahan saajien osuus maksetuista vanhempainpäivärahoista on 12,0 prosenttia vuonna 2014 (Lähde: Kelan tilastollinen vuosikirja 2014). 6+6+6-järjestelmän lisäpäivien osalta minimipäivärahan korotus lisäisi vanhempainpäivärahamenoja n. 200 000 eurolla. Verojen jälkeen tämä summa olisi n. 150 000 euroa. Eduskunnan tietopalvelun mukaan yhteisvaikutus jäisi näiden reformien (2.3) osalta vajaaseen 4 miljoonaan euroon nettona.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 1 luvun 4 §:n 7 kohta, 9 luku sekä 11 luvun 1 §:n 2 momentti ja 11 luvun 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 11 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 1658/2015 ja 11 luvun 7 § laissa 1142/2010, seuraavasti:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Lakialoite LA 104/2016 vp

7) *vanhempainrahalla* äidin tai isän vanhempainrahakaudelle maksettavaa taikka vanhempien erikseen sopimalle vanhempainrahakaudelle tahi erityisvanhempainrahakaudelle maksettavaa vanhempainpäivärahaa sekä osittaista vanhempainpäivärahaa;

— — — — —

9 luku

Vanhempainrahat

1 §

Oikeus vanhempainrahaan

Vakuutetulla on oikeus vanhempainrahaan edellyttäen, että hän on ollut tämän lain mukaisesti vakuutettu Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytyisaikaa tai ennen 11 §:ssä tarkoitetun lapsen sijoittamista vakuutetun luokse. Suomessa vakuutettuna olon aikaan rinnastetaan aika vakuutettuna toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai sellaisessa valtiossa, jossa sovelletaan unionin lainsäädäntöä.

Vanhempainrahaa koskevia säännöksiä sovelletaan äitiin, isään ja adoptioisään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä samassa taloudessa eläviin rekisteröidyn parisuhteen vanhempiin. Lisäksi vanhempainrahaa koskevia säännöksiä sovelletaan vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, ei kuitenkaan vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää adoptiovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa, tai lapsista erillään asuvaan, vakuutettuun etävanhempaan, jolle on määrätty lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) mukainen tapaamisoikeus ja päätetty elatuksesta tuomiolla tai vahvistetulla sopimuksella.

2 §

Vanhempainrahan määräytyminen

Vanhempainrahaa maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen tai adoptiolapsen hoidon johdosta. Vanhempainrahaan on oikeutettu jokainen nainen, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. Vanhempainrahakauden voi aloittaa 30—50 arkipäivää ennen laskettua synnytyisaikaa. Äidin vanhempainrahaa maksetaan tämän lain 3 §:n mukaan määräytyviltä vanhempainvaapaapäiviltä. Vanhempainrahan maksaminen varhennettuna äidille 30—50 arkipäivältä ennen laskettua synnytyisaikaa edellyttää, ettei vakuutettu ole tuona aikana ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa tehtävää työtä.

Oikeutta 1 ja 2 momentissa mainittuun vapaaseen ei kuitenkaan ole, jos raskaus on keskeytetty raskauden keskeyttämisestä annetun lain (239/1970) nojalla.

Isällä tai ottoisällä, joka osallistuu vanhempainrahaan oikeuttavan lapsen hoitoon eikä ole tänä aikana ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritetta-

Lakialoite LA 104/2016 vp

vaa työtä, on oikeus vanhempainrahaan tämän luvun 3 §:n mukaan määräytyviltä vanhempainvapaapäivistä.

Äiti ja isä sopivat isän tämän luvun 3 §:n 1 momentissa säädetystä isän vanhempainvapaan päivien käyttämisestä jäljempänä 3 §:n 2 momentissa säädettyä isän 54 vanhempainvapaapäivän osaa lukuun ottamatta ennen kuin lapsi täyttää 3 vuotta. Tällöin isän vanhempainvapaa tulee sopia aikaisintaan sen jälkeen, kun äiti on pitänyt vanhempainvapaasta ensimmäiset 105 arkipäivää.

Vanhempainvapaaseen on oikeus opiskelijalla, jos hänen voidaan katsoa opintotukilain (65/1994) mukaisen opintorahan saamisesta huolimatta osallistuvan lapsensa hoitoon.

3 §

Vanhempainvapaan kesto

Vanhempainrahaa maksetaan lapsen vanhemmille tai adoptiovanhemmille tai rekisteröidyn parisuhteen vanhemmille taikka yksinhuoltajalle yhteensä 432 arkipäivältä. Vanhempainpäivärahan kesto jakautuu:

- 1) äidin 144 arkipäivän pituiseen vanhempainvapaajaksoon (*äidin vanhempainvapaa*);
- 2) isän 144 arkipäivän pituiseen vanhempainvapaajaksoon (*isän vanhempainvapaa*); sekä
- 3) vanhempien yhteisesti sopimaan 144 arkipäivän pituiseen vanhempainvapaajaksoon (*sopimuksenvarainen vanhempainvapaa*).

Vanhemmat sopivat keskenään 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun vanhempainvapaan jakamisesta. Isä voi kuitenkin käyttää 54 arkipäivän pituisen ajanjakson 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuista päivistä haluamanaan ajankohtana ja riippumatta äidin vanhempainvapaapäivistä. Muutoin isän vanhempainvapaa tulee sopia pidettäväksi aikaisintaan sen jälkeen, kun äiti on pitänyt vanhempainvapaasta ensimmäiset 105 arkipäivää, ja ajalle, jolloin äiti ei ole vanhempainvapaalla.

4 §

Vanhempainrahan maksaminen

Vanhempainrahan maksaminen edellyttää, että äiti on käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa terveydentilansa selvittämiseksi aikaisintaan viiden ja viimeistään 12 viikon kuluttua synnytyksestä. Kansaneläkelaitos voi kuitenkin erityisestä syystä myöntää vanhempainrahan, vaikka jälkitarkastusta ei ole tehty. Tarkemmat säännökset jälkitarkastuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Vanhempainrahaan ei ole oikeutta, jos lapsi on otettu lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti huostaan. Vanhempainrahaa maksetaan kuitenkin sellaiselle lapsen äidille tai isälle, joka huostaanotosta huolimatta osallistuu edelleen lapsen hoitoon.

5 §

Erityisvanhempainraha äidille

Raskaana olevalla vakuutetulla, joka on ansiotyössä tai omassa työssä lukuun ottamatta omaa kotitaloudessa tehtävää työtä, on oikeus erityisvanhempainrahaan, jos hänen työtehtäviinsä tai

Lakialoite LA 104/2016 vp

työoloihinsa liittyvä kemiallinen aine, säteily tai tarttuva tauti taikka muu vastaava seikka vaarantaa hänen tai sikiön terveyden. Valtioneuvoston asetuksella säädetään, milloin vakuutetun työtehtävien tai työpaikan olosuhteiden voidaan arvioida vaarantavan vakuutetun tai sikiön terveyden edellä mainituissa tilanteissa, sekä siitä, mitä selvityksiä vakuutetun on esitettävä haettaessa erityisvanhempainrahaa.

Erityisvanhempainrahan maksamisen edellytyksenä äidille on, että vakuutettu on työkykyinen ja ettei hänelle voida järjestää muuta työtä siten kuin työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 3 §:n 2 momentissa tai merityösopimuslain (756/2011) 2 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitetaan ja vakuutettu joutuu tämän vuoksi olemaan poissa työstä. Lisäksi edellytetään, että vakuutettu ei ole muussakaan ansiotyössä eikä omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suorittavaa työtä.

6 §

Erityisvanhempainrahakausi äidille

Erityisvanhempainrahaa äidille maksetaan ajalta, jonka vakuutettu on työtehtäviinsä tai työoloihinsa liittyvän vaaratekijän vuoksi estynyt tekemästä työtään, kuitenkin enintään siihen saakka, kun vakuutetun oikeus vanhempainvapaaseen alkaa. Jos raskaus keskeytyy ennen vanhempainrahakauden alkamista, erityisvanhempainrahaa äidille suoritetaan raskauden keskeytymiseen saakka.

Jos erityisvanhempainrahaan oikeutetun vakuutetun työnantaja järjestää vakuutetulle erityisvanhempainrahakauden aikana työsopimuslain 2 luvun 3 §:n 2 momentissa tai merityösopimuslain 2 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla muuta työtä eikä tämä työ vaaranna vakuutetun tai sikiön terveyttä tämän luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, erityisvanhempainrahaa ei makseta työpäiviltä. Erityisvanhempainrahaa ei makseta työpäiviltä myöskään sellaiselle vakuutetulle, joka erityisvanhempainrahakauden aikana tekee omaa työtä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa tehtävää työtä.

7 §

Osittainen vanhempainraha

Äiti ja isä voivat keskenään sopimallaan tavalla jakaa käytettävissä olevan vanhempainrahaoikeuden siten, että heillä molemmilla on samanaikaisesti oikeus osittaiseen vanhempainrahaan. Osittaisen vanhempainrahan maksamisen edellytyksenä on, että äiti ja isä hoitavat lasta itse. Lisäksi edellytetään, että lapsen äiti ja isä ovat kumpikin sopineet työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä vanhempainrahakaudella siten, että kummankin työaika ja palkka ovat vähintään 40 ja enintään 60 prosenttia alalla sovellettavasta kokoaikaisen työntekijän enimmäistyöajasta ja koko-aikatyön palkasta. Sopimus osa-aikatyöstä on tehtävä kerrallaan vähintään kahden kuukauden ajaksi.

Yrittäjän oikeus osittaiseen vanhempainrahaan edellyttää, että omassa yrityksessä tehty työ vähenee vähintään 40 ja enintään 60 prosenttia aiemmasta vähintään kahden kuukauden ajaksi.

Lakialoite LA 104/2016 vp

8 §

Vanhempainrahakauden pidentäminen

Jos äidin vanhempainrahakausi on lapsen ennenaikaisen syntymisen vuoksi alkanut aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, vanhempainrahakautta pidennetään niin monella arkipäivällä kuin äitiysrahakausi on alkanut 30 arkipäivää aikaisemmalta ajalta.

Vanhempainrahakautta pidennetään 60 arkipäivällä kutakin yhtä tai useampaa lasta kohti, jos samalla kertaa syntyy useampia lapsia. Lapsen äiti tai isä voi pitää tässä momentissa tarkoitettua vanhempainrahakauden pidennyksen myös kokonaan tai osittain jo toisen vanhemman vanhempainrahakauden aikana.

9 §

Adoptiovanhemman vanhempainraha

Adoptiovanhemman vanhempainrahaan ja osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa seitsemää vuotta nuoremman lapsen adoptiotarkoituksessa edellyttäen, että hän osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritettavaa työtä. Oikeutta adoptiovanhemman vanhempainrahaan ei kuitenkaan ole vakuutetulla, joka on ottanut adoptiolapsekseen vuotta vanhemman lapsen ja on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää adoptiolapsen vanhemman tai adoptiovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa.

Adoptiovanhemman vanhempainrahan tai osittaisen vanhempainrahan edellytyksenä on, että adoptiovanhempi esittää lapsen hoitoon ottamisesta adoptiolaisissa (22/2012) tarkoitettua adoptio-neuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antajan todistuksen. Kansainvälisessä adoptiossa adoptiovanhemman vanhempainrahan tai osittaisen vanhempainrahan edellytyksenä on, että adoptiovanhemmalle tai lapseksiottajalle on myönnetty adoptiolain 41 §:ssä tarkoitettu adoptiolautakunnan lupa.

10 §

Adoptiovanhemman vanhempainrahakausi

Adoptiolapsen hoidon johdosta adoptiovanhemmalle tai hänen aviopuolisolleen maksetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa ajalta, jonka lapsen hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää. Vanhempainrahaa maksetaan kuitenkin aina vähintään 200 arkipäivää. Jos lapsi otetaan hoitoon myöhemmin kuin 54 arkipäivän kuluttua lapsen syntymästä, vanhempainrahaa maksetaan 200 arkipäivältä. Vanhempainrahakautta pidennetään siten kuin tämän luvun 8 §:n 2 momentissa säädetään, jos samalla kertaa on otettu hoidettavaksi useampia adoptiolapsia.

Jos adoptiovanhemman vanhempainrahakaudella alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan taikka adoptiovanhemman vanhempainrahaan, edellisen vanhempainrahan maksaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden tai adoptiovanhemman vanhempainrahakauden alkaessa.

Lakialoite LA 104/2016 vp

11 §

Ottovanhemman vanhempainraha

Ottovanhemman vanhempainrahaan ja osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa seitsemää vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että hän osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritettavaa työtä. Oikeutta ottovanhemman vanhempainrahaan ei kuitenkaan ole vakuutetulla, joka on ottanut ottolapsekseen vuotta vanhemman lapsen ja on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää ottolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa.

12 §

Äidin sairastuminen tai kuolema vanhempainrahakaudella

Lapsen isällä on oikeus äidin vanhempainrahakaudella vanhempainrahaan, jos äiti tulee vanhempainrahakauden aikana sairauden johdosta kykenemättömäksi hoitamaan lastaan ja isä hoitaa lasta eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritettavaa työtä. Isän oikeus vanhempainrahaan alkaa aikaisintaan silloin, kun äidin sairaus jatkuu sairausvakuutuslain 8 luvun 7 §:n 1 momentissa säädetyn sairauspäivärahan omavastuun ajan jälkeen. Vanhempainrahaa voidaan maksaa isälle vanhempainrahakaudelta enintään niin monelta arkipäivältä kuin vanhempainrahaa on jäänyt äidille maksamatta sellaisen sairauden vuoksi, jonka johdosta äiti on kykenemätön hoitamaan lastaan.

Jos lapsen äiti kuolee vanhempainrahakauden aikana, lasta hoitavalla ja lapsen huollosta vastaavalla isällä on oikeus vanhempainrahaan. Vanhempainrahaa voidaan suorittaa isälle enintään niin monelta arkipäivältä kuin vanhempainrahaa on jäänyt äidin kuoleman johdosta maksamatta. Jos lapsen isä ei hoida lasta eikä vastaa tämän huollosta, vanhempainraha maksetaan muulle lapsen huollosta vastaavalle vakuutetulle, johon tällöin sovelletaan, mitä tältä osin lapsen isästä säädetään.

Mitä tässä pykälässä säädetään äidistä ja isästä, sovelletaan myös ottoäitiin ja ottoisään.

13 §

Lapsen kuoleman tai lapsen ottolapseksi luovuttamisen vaikutus vanhempainpäivärahaan

Jos lapsi syntyy kuolleena taikka jos lapsi tai ottolapsi kuolee:

- 1) vanhempainraha ja osittainen vanhempainraha maksetaan lapsen kuolinpäivän jälkeen äidille vanhempainrahakauden loppuun, kuitenkin enintään 144 vanhempainvapaapäivältä; tai
- 2) vanhempainraha maksetaan pidennetyn vanhempainrahakauden loppuun äidille, jos samalla kertaa syntyneistä lapsista elää vanhempainrahakauden alkaessa vähintään kaksi.

Jos lapsi luovutetaan pois vanhempainrahakauden aikana tarkoituksella antaa hänet ottolapseksi, vanhempainrahaa maksetaan äidin vanhempainrahakauden loppuun, kuitenkin enintään 105 vanhempainvapaapäivältä.

Jos luovutus tapahtuu vanhempainrahakauden taikka osittaisen vanhempainrahakauden aikana, oikeus vanhempainrahaan päättyy luovuttamispäivää seuraavasta päivästä lukien.

Lakialoite LA 104/2016 vp

14 §

Vanhempainraha rekisteröidyssä parisuhteessa

Mitä 1 §:n 3 momentissa, 2—4 ja 12 §:ssä säädetään vanhempainrahasta, sovelletaan myös vakuutettuihin, joiden parisuhde on rekisteröity siten kuin rekisteröidystä parisuhteesta annetussa laissa (950/2001) säädetään. Vakuutetulla, joka ei ole lapsen vanhempi, on oikeus vanhempainrahaan, jos:

- 1) parisuhteen rekisteröinnin jälkeen parisuhteen osapuolelle syntyy lapsi tai parisuhteen osapuoli ottaa alle 7-vuotiaan lapsen hoitoonsa; ja
- 2) vakuutettu asuu samassa taloudessa lapsen ja tämän vanhemman kanssa.

15 §

Vanhempainpäivärahan maksamisen rajoitukset

Vanhempainpäivärahaa ei makseta vakuutetulle siltä ajalta, jona hän on suorittamassa hänelle tuomittua vankeusrangaistusta vankeuslain (767/2005) 4 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa vankilassa lukuun ottamatta sakon muuntorangaistusta.

Jos vanhempainrahakaudella alkaa oikeus uuteen vanhempainpäivärahaan, edellisen äitiys- tai vanhempainrahan maksaminen päättyy uuden vanhempainpäivärahakauden alkaessa.

16 §

Adoptio rekisteröidyssä parisuhteessa

Mitä edellä tässä luvussa säädetään adoptiovanhemman vanhempainpäivärahasta, sovelletaan myös 14 §:ssä tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen osapuoleen, joka ottaa adoptiolapsekseen parisuhteen toisen osapuolen lapsen, joka ei ole vuotta vanhempi.

Vanhempainpäivärahapäivien määrää 7 ja 12 §:n mukaisesti laskettaessa huomioon otetaan saman lapsen hoidon vuoksi parisuhteen osapuolelle jo myönnetty vanhempainpäivärahat, kuitenkin siten, että parisuhteen osapuolille maksettavien vanhempainpäivärahapäivien yhteismäärä on aina vähintään 200 arkipäivää. Jos parisuhteen toiselle osapuolelle on myönnetty äitiysrahaa, myönnetään vanhempainrahaa kuitenkin aina enintään 144 arkipäivää, jolloin adoptiovanhemman oikeus vanhempainrahaan alkaa äidin vanhempainrahakauden päättymisestä lukien.

Lakialoite LA 104/2016 vp

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

1 §

Päivärahaetuuksien määrä työtulojen perusteella

Vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan määrä on 70 prosenttia vakuutetun verotuksessa todettujen vuosityötulojen kolmassadasosasta, jos vuosityötulot eivät ylitä 40 560 euroa. Tämän ylittävstä osasta 60 100 euron vuosituloon vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan määrä on 40 prosenttia vuosityötulon kolmassadasosasta ja 60 100 euron ylittävstä osasta 25 prosenttia vuosityötulon kolmassadasosasta.

7 §

Sairaus- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärä

Sairaus- ja vanhempainpäivärahan sekä erityishoitorahan vähimmäismäärä on 24,53 euroa arkipäivältä. Tätä rahamäärää tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 10.11.2016

Li Andersson vas
Paavo Arhinmäki vas
Matti Semi vas
Markus Mustajärvi vas
Jari Myllykoski vas
Hanna Sarkkinen vas
Annika Lapintie vas
Silvia Modig vas
Aino-Kaisa Pekonen vas